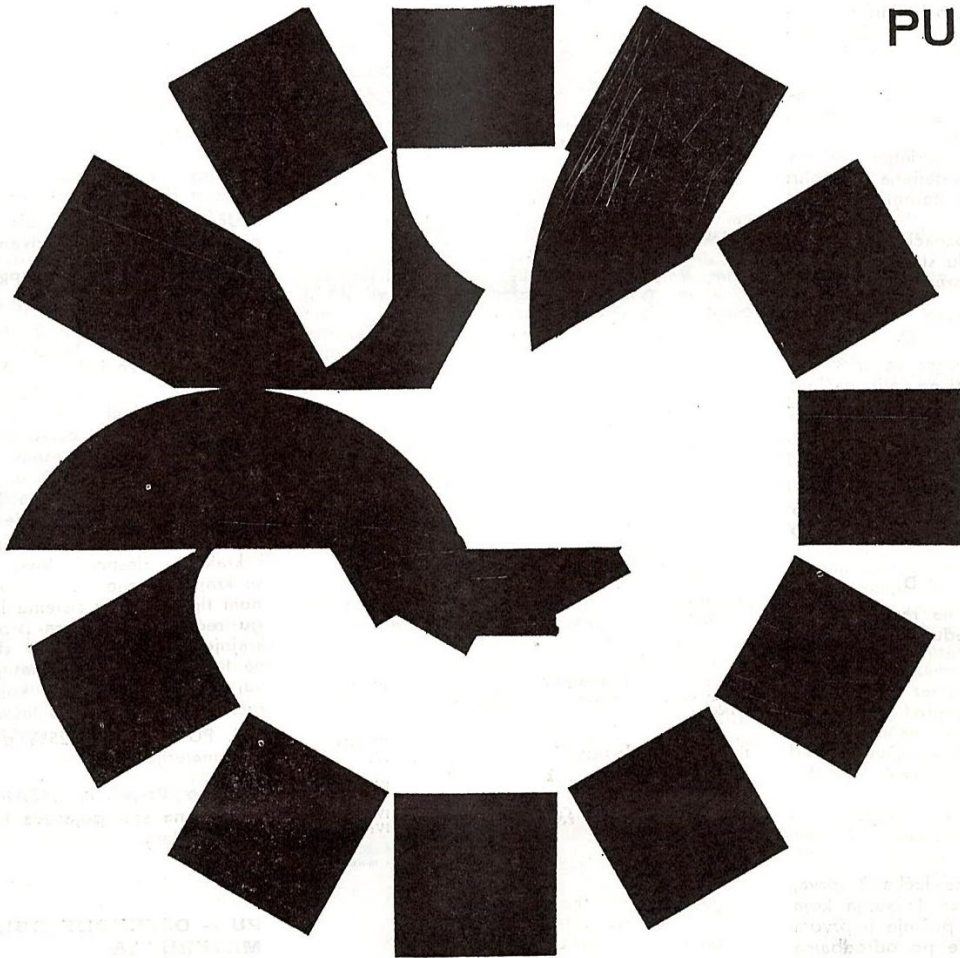

PU

Na trećoj strani korica časopisa za mišljenje i pesništvo **PROBLEMI** broj 77, maj 1969, objavljen je sledeći raspis:

PU, Urednička grupa za programisanu produkciju raspisuje Konkurs za programisanu svesku „Problema“. Uslovi: 1. Prilozi treba da budu produkcione serije (sastavi dve ili više jedinica, za koje možemo ustanoviti da su elementi iste mase). 2. Prilozi treba da dopuštaju i diktiraju programisano uređenje. 3. Saradnici prepuštaju priloge programerskom timu na slobodnu manipulaciju. Programerski fim jamči saradnicima organizovano uređenje i objavu programa. Programerski fim prima priloge do 1. avgusta.

Sveska PU (Programisano uređenje — prim. prev.) izašla je kao 85. broj časopisa **Problemi**, januar 1970.

Ovom prilikom prenosimo jedan deo materijala iz tog broja.

PU program za uređenje PU

Uređenje sveske PU zasniva se na serijama koje su proizvodna jedinica projekta:

1. jedinice iste serije su na uzastopnim jedinicama knjižnog prostora;
2. serijske jedinice slede u redosledu koji su odredili saradnici;
3. serije slede u redosledu po težini: od najlakše do najteže (ili v.v.); težinu serije određujemo tako što izmerimo „rukopis“ koji je poslao saradnik;
4. jedinice knjižnog prostora slede u običajenom knjižnom pravcu pisanja, s leva na desno, to jest u pravcu listanja s desna na levo. Knjižni prostor sveske PU podeljen je na četiri staze. Svaka staza je podeljena na četiri jednaka dela koji odgovaraju četirima stazama knjižnog prostora. Ako svaku od četiri staze označimo uzastopnim brojem od 1 do 4, podelu strane na četiri podeoka možemo ovako da predočimo:

1	2
3	4

Ovako označeni podeoci mogu se u svesci PU po knjižnoj strani rasporediti na četiri načina; četiri rasporeda staza na strani dobijamo permutacijom njihovih međusobnih položaja:

1	2	1	2	1	4	4	1
3	4	4	3	2	3	2	3

Ako svaki od ova četiri rasporeda označimo velikim slovom, gornji redosled strane možemo ovako predočiti:

A B C D

Redosled strana s obzirom na raspored podelaka (staza) na njima određuje permutacija četiri moguća rasporeda:

ABCD
ABDC
ADBC
DABC
DACB
DCAB
CDAB
CDBA
itd.

Serijska koja je po odredbama tačke 3. prva, počinje u prvom podeoku staze 1; serija koja je po ovim odredbama druga, počinje u prvom podeoku staze 2; serija koja je po odredbama četvrta, počinje u prvom podeoku staze 4. Peta serija počinje u prvom slobodnom podeoku one staze kojom je tekla ona od prve četiri serije koja se prva završila.

Projekt PU su vodili: Iztok Geister, Rastko Močnik i Marko Pogačnik.

Ljubljana, avgusta 1969.

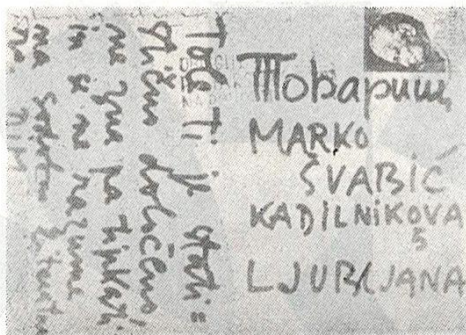
PU – PROGRAMI

Milenko Matanović, URBANI TEATAR, izveden na Beogradskom internacionalnom teatarskom festivalu BITEF 1969.

Učesnici se kreću gradskim ulicama. Na zvižduk inicijatoreve pištaljke ceo kolektiv ostane u pozii u kakvoj je u trenutku zvižduka. Nakon ponovnog zvižduka kretanje se nastavlja.

Naško Križnar, Milenko Matanović, Tomaž Kralj, David Nez, Marko Pogačnik, PROGRAMISANA IGRA, izvedena na Beogradskom internacionalnom teatarskom festivalu BITEF 1969.

Igra se u tri prostorije: u prvoj prostoriji publika (glumci) čeka. U drugu prostoriju se svaki učesnik vodi ponaosob, izmeri mu se telesna visina i težina, označi se i vrati u prvu prostoriju. Posle završene formalizacije publike, pojedinci se pozivaju dogovorenim znacima u treću prostoriju sa sedištim raspoređenim u kvadrat (sva sedišta u istoj dijagonali okrenuta su u istom pravcu, sedišta sledeće dijagonale okrenuta su u suprotnom pravcu, itd.) Pri tom se svakom učesniku uruči štampani program igre. Štampana su tri različita programa. Prvom učesniku (najmanjem i najlakšem) uruči se prvi program, drugom drugi, trećem treći, četvrtom prvi itd. Publika seda od prvog levog sedišta prema desnoj strani.

I: Bc2 ³ , Cc3 ⁴ , Dd6 ⁵	II: Ae2 ³ , Bd1 ⁵ II: Ae2 ³	III: (Ad3 ⁷)	IV: Cb2 ³ , Dc5 ²
I: Aa5 ⁴	II: Ae4 ² , Cd4 ⁵ , De1 ⁷	III: Bb4 ³ , Ce5 ² , (Da2 ³)	IV: Ba3 ² IV:
I: (Db3 ⁸)	II: Bc5 ⁷ , De1 ⁷	III: Ac1 ⁷	IV: Ab6 ⁵ , Ca6 ²
I: Bd6 ⁵ , Cb1 ³	II: Dc4 ⁷	III: Dd5 ²	IV: (Be1 ¹)
I: Bd6 ⁵	II: Ad2 ³ , Cc2 ⁷	III: (Cd3 ⁹)	IV: (Dc6 ¹)
I: (Ac3 ³ , Ba2 ⁵)	II:		

12,45 g — močnik rastko

Štampani programi su ovakvi:

„Kad god se u sali upali svetlo, izvedite jedan od pokreta A, B, C. U izabranom položaju ostanite dok se ne ugasi svetlo. Uvek birajte jedan od ovih pokreta:

A. ustanite, kleknite na sedište tako da vam je trbuh okrenut prema naslonu,

B. ustanite i okrećite se oko svoje ose,

C. sagnite glavu, zatvorite oči i prstima zapušite uši.

Kad se svetlo ugasi, sedite i sačekajte dok se opet ne upali i onda izvedite pokret koji ste tada odabrali između tri gornja. Kad u mraku čujete vaše ime, sačekajte da se upali svetlo i onda izidite iz sale.”

Drugi i treći program razlikuju se od prvog samo u drukčijim pokretima za A i C.

Učesnici se zovu iz sale u obrnutom redu od onog kojim su bili pozivani u salu.

Marko Pogačnik, KAŽIPRST

1. ZNACI. Odabrano je onih 12 znakova abecede (r, u, t, z, f, j, g, h, v, m, b, n) koji se po standardnom tipografskom sistemu kucaju kažiprstom leve i desne ruke.

2. REČI. Reči su konstruisane numeričkim programom koji čine sve jednomesne, dvomesne, tromesne, četvoromesne kombinacije i određen broj petomesnih kombinacija dvanaest jedinica (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 91, 92, 93). Deo petomesnih kombinacija određuje uslov da prva dva mesta zauzme jedinica 91.

3. TEKST. Reči čine tekst po krajnjem levom i krajnjem desnom slovu konkretne reči. Ako se krajnje desno slovo te reči kuca u standardnom tipografskom sistemu levom rukom, za drugu reč teksta se bira proizvoljna reč, čije se krajnje levo slovo kuca desnom rukom i leži na tastaturi simetrično nasuprot levoručnom slovu, s obzirom na osu koja razgraničuje levoručni i desnoručni deo tastature. I obrnuto.

4. PU objavljuje 25% programisanog verbalnog materijala.

Marko Pogačnik, DIZAJN ZA PU (Reč PU isečena na šest pojaseva koji rotiraju oko centralne tačke.)

PU – DEFINICIJE OBJAVLJENOG MATERIJALA

Matjaž Hanžek, 24 jedinice.

Šabloni 24 znaka abecede stavljaju se jedan na drugi, tako da se izvedu sve dvomesne kombinacije 24 znaka. Realizovano foto postupkom.

Ziuko Marusic, 20 jedinica, program.

Dva otiska rasternih štamparskih klišea korigovani su različitim količinama tamnih jedinica.

Marko Švabić, 18 jedinica.

Fotokopije dokumenata od rođenja Marka Švabića do rođenja sina Ivana Švabića. Datumi dokumenata formiraju od tog materijala serijalan tekst.

Naško Križnar, 13 jedinica, polučasovna selekcija.

Izabrani objekt je fotografisan u polučasovnim intervalima.

Andraž Šalamun, PROGRAMISANA PLASTIKA, 8 jedinica, foto-demonstracija.

Dva tuša su tako kombinovana da je jedan tuš otvoren, drugom tušu se rupičasta površina sistematski zatvara namazom gline.

David Nez, 8 jedinica

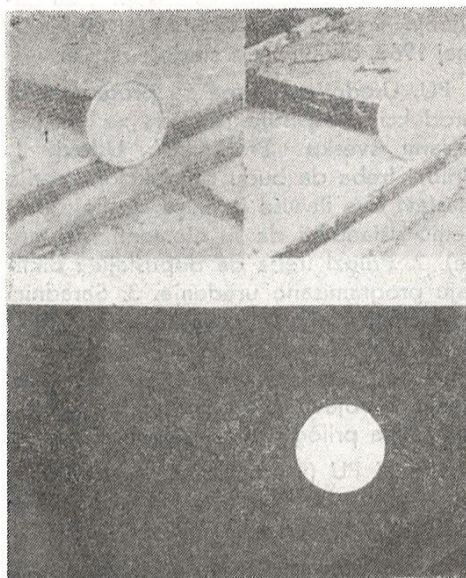
Proizvoljne kombinacije bele tkanine i grafitnih kocaka su fotografisane.

Rastko Močnik, 5 jedinica, program i obrazloženje.

Generator koji od određenih jedinica i po jednostavnim pravilima proizvodi proizvoljan broj dramskih kompleksa.

Milenko Matanović, 4 jedinice

Fotografisani četiri takta vesala i reakcija vode.

50,55 g — šalamun andraž

GRAFIČKI MATERIJAL

Problematika rasprave uredništva **Problema** povodom izlaska PU (Problemi — 85).

Ivo Urbančić: da je PU tehnički savršen prikaz produkcije koja je samo vizuelna. To znači da kroz taj vizuelni materijal ne dotiče nikakva poruka. To je čista fizikalnost. Nivo s one strane fizike (metafizički nivo) potpuno je odsutan. Ovakvu pojavu naziva čisti esteticizam i pri tom misli esteticizam kao ispražnjenu formu. Smatra da takav esteticizam u evropskoj umetnosti nije nova ni interesantna pojava.

Marko Pogačnik: da se slaže s Urbančićevom konstatacijom da iz PU-materijala ne dotiče nikakva poruka, da je taj materijal čista fizikalnost i da u njemu nema ni traga metafizičkog. Ako su bogatstvo poruke, neekskluzivna fizikalnost i metafizičnost kriterijum punoće ili praznine umetničkog dela onda je logična i Urbančićeva ocena da je PU-materijal krajnji esteticizam ili prazna forma.

Misli da ti kriterijumi zaista postoje, ali da važe samo unutar samostalnog stvaranja koje naziva tradicionalna umetnost. Pri tom misli na tradiciju kako je formulisao T. S. Eliot u eseju **Tradicija i individualni talenat**: ne prošla, nego prisutna tradicija kao mreža pojedinih umetničkih proizvoda, u koju automatski ulazi svaki novi umetnički proizvod i svojim ulaskom adekvatno pomera čitavu konstelaciju tradicije.

Ujedno misli da se u poslednjoj deceniji u različitim svetskim centrima formira novo-stvaranje, to jest sistem sasvim drukčijih selektivnih kriterijuma od onih koje poznaje tradicionalno stvaranje. Ne misli da je ovo novo-stvaranje dekadencija ili avangarda tradicionalnog stvaranja, niti da mu je konkurentna forma, njegov naslednik, niti da to znači bliski kraj tradicionalnog stvaranja. Jedina sistematska veza među njima je da se susreću u istim medijumima, preko kojih se oba socijalizuju (kao što su u našem slučaju **Problemi**). Ali postoje medijumi koji prenose specijalizaciju i na taj nivo. (Na području SFRJ egzistiraju već tri časopisa specijalizovana za novi tip formulacija: BIT internacional, Zagreb; ROK, Beograd i KATALOG, Ljubljana).

Ako PU-materijal u sistemu ovih drugih kriterijuma funkcioniše kao puna forma, Pogačniku je razumljivo da objavljivanje takvog materijala smatra jednako društveno potrebnim kao objavljivanje materijala koji sa stanovišta tradicionalnog modela funkcioniše kao puna forma. Isto važi za problem finansiranja.

Tehnička primedba Andreja Inkreta: ako program ili projekt formuliše seriju pre nego što se ona uopšte vizuelizuje, da li je onda uopšte potrebno objavljivati celu realizaciju, nije li dovoljno objaviti samo program ili projekt i minimalan uzorak realizacije. Dovoljno bi, na primer, bilo objaviti pored programa samo jedan crtež stripa (PU, 357, 65 g — Pogačnik) ili jednu jedinu reč Kažiprsta (PU, 52, 29 g — Pogačnik) ili jednu jedinu izvedbu Drame (PU, 12, 45 g — Močnik).

Marko Pogačnik: da se slaže s tim da je tip objavljivanje programisanog materijala na principu uzoraka uopšte prikladniji, ali da sistemski nije moguć u PU.

Metod programisanja, naime, nije jedinstven, nego je diferenciran iznutra. Program za uređenje PU i veći deo programisanog PU-materijala realizovani su numeričkim programisanjem. Po Pogačnikovom iskustvu numeričko programisanje otvara dva metoda pravca: linearnu distribuciju elemenata (kao što je, na primer, Program za uređenje PU) i različite tipove kom-

vizr umnb ugt zftz fmgz ttug hbrt ungt zhuh gmbf jnhm
vuhr utvr uhhn bthb nmvm vbmm vzju ruhk gguu vggg
hrzg hrhf jbm vrzz thnn btgn bbtu vuur uzij ftmz
tb tbnm vuuf jytr ujbz abbj fbmz trjv mmrru unnt zhhn
bbur rbzu rvmj ftgz tvgz fhhg hrgh gtmn bzuh ghbt
zfur uvzv mmzmh gfuv mmfht zbjiy fgby mmtvm vmum
vruz thtn bgbj fvuz tmnb bvjz tmnt zgfm vbbr uftt zbz
tumf gbov mmhf jgbz tvuf juhb nbmu vzvz vnbu
mmrnn bnem vtgv mmjvg hlv mmufl bmfj jrvh gmrn
bnhb nhhv vzr unbz tjit ztur umuv mmvrh ghfm vumb
unjz zjgu rhgu rhrm vbn bgjt zjfh ggvt tmn bmgj hhm
rjgr ubbz trvr ubzr nuju rmtt zfn vrmn rrtt znfv
mmnz tzub uzuv mmzvv mmvny fzzf jnum vnbu rmtt
zthr uznh gurm vnmv mmbuv mmvnu rmng hjbz trug
zvzv mmv mmfug htju bzuf jhmv mmjz tgvt zjy fvun
bvbz tguu rmz tmrg hfum vnfu rrgb ngnu rgm mmm
vvgf jtvh gvff jmhv mmrjf jzby fbgz zhut zhfg hluh
gjut znuy mmj fftm vujb nbfb gbtt zzzf jjuv rzjg hgtv
mmghg hbvj fvgh hrfu rtat zjyt zjyz tthv mmhvz tzmf
jnbu rmtt zhrv mmvfv jugu rjrh gvzv mmrgg hbv
mmrnh gjnj ffhu rhfh jftz trut zzmf jruv bjbv mmfhu
rtvh gutn bzfh jtjg fjmj fmjt thtr uzuz tbth gfb uhtu
bzgt hntg htth gfn bgzt zvuv rftt zvnr utgb nufn btfv
mjy fnjr uhur umvj fvnh gjhf jzru zvzv buh gfjz tjfm
mmvtn brbf jhuv bzvm vhuu rbhh ggbz tmnn bumu
rtff jzhz tzbg hbm vmzr umj fbug hvff jtvj fggh ggft
zhgn bgvg htat zvnt jubm vbjt zjfg hvbh gngu rbng
hnzg hjfg hggg bhbm vugf jggm vrrm vjnh gtjz tzn
bhzm vrbr uuvr uhvn bgr uhum vhhz tfv mmugg hrnf
jhfn bunf jvbg hggn bhgr uuzh gmmv vhrn bjuy fhbn
bnuz tmft zvgv hbf jtrz tjhg fhfh grrg humu rbmj fuz

52.29 g — pogačnik marko

m. š. 2. III. 1949 — 57,75 g — švabić marko

m. š. 25. VIII. 1969

binatorike elemenata (primer mogu da budu tri serije iz PU koje je naveo Inkret).

Taj drugi pravac je informativan („interesantan“) jer iznutra, programom određenog obima, blokira svaku selekciju. Program samo nabroji sve, unutar određenog obima moguće kombinacije. Pri tom su blokirani svi autorski zahvati (iskustva, traume, ukus i sl.), zahvati kulturne tradicije itd.

Za primer navodi Kažiprst (PU, 52, 29 — Pogačnik). Ovaj tekst čini vidljivim sve reči moguće unutar određenog grafičkog područja. U tekstu su garantovano prisutne sve engleske, slovenačke, francuske itd. reči koje leže unutar tog područja i sve druge reči koje kulturna tradicija permanentno blokira, tih ima najviše, približno 98%. Po njegovom mišljenju ovaj tekst postiže visoki stepen informativnosti u konfrontaciji nacionalnog jezičnog blaga s tim (delimično) kompletnim jezičnim blagom. Kod objavljivanja na principu uzoraka ova konfrontacija bi bila nemoguća.

Napominje da se, uprkos tome što je svaka selekcija u ovom slučaju necelishodna, upravo kod tri navedene serije dogodila selekcija, selektor su finansijske mogućnosti časopisa (objavljeno je samo 25% Kažiprsta, kod stripa objavljen je samo deo s jedinicom q za odojče i sl.). A taj kriterijum selekcije je tako drastično nesistematičan da ga je, u određenom obimu, bilo moguće uvesti.

Dušan Jovanović: da ne vidi razlog zašto Pogačnik u diskusiji ne pristaje na izjednačenje PU-materijala s čistom vizuelnošću. Navodi primer TV snimatelja koji je u jednakim vremenimskim razmacima snimao rast senki katedrale preko grada. Nastala serija snimaka, po njegovom mišljenju, nosi sobom metafizička značenja (na pr. katedrala je crkva, grad je zajednica, dakle senka crkve se širi preko zajednice ili slično). A serija snimaka senke na fasadi (PU, 51, 78 — Križnar) daje, naprotiv, samo seriju vizuelnih informacija.

Marko Pogačnik: da se slaže s diferencijacijom nasuprot tradicionalnom modelu, ali se ne zadovoljava tumačenjem Križnarove serije. Da pojedine jedinice serije zaista daju isključivo vizuelnu informaciju, ali da je informacija koju daje kompletna serija u originalnom redosledu, dvoslojna. Konstrukcija serije daje, naime, informaciju o funkcionalnom odnosu između vremena i položaja. Prva, vizuelna informacija, nesumnjivo je fizička. Druga je ne-vizuelna, ali je takode fizička. Vreme i položaj su, naime, nevidljivi, ali su fizikalne pojave: vreme je vreme od trideset minuta, položaj je ugao između ivice senke i simetrale fasade.

Grupa OHO koja profesionalno radi na ovom području stvarno je bila u godinama 1966—68. zainteresovana isključivo za vizuelnu, odnosno čulnu, odnosno materijalnu produkciju. Ali posle 1968. godine interes se okrenuo od materijalnog (vizuelnog) kao cilja formulacija. Interes se okrenuo od STA prema KAKO, dakle od materijala ka tehnici (konstrukciji, kombinaciji materijala i sl.). Ovaj pravac, koji je internacionalnog karaktera, dobio je kasnije ime konceptualna umetnost.

Repertoar ovog pravca ne ograničava se na vizuelizaciju relacija kakvu sadrži primer Križnarove serije. Sam PU je, sa stanovišta celine, distribucija serijalnog grafičkog materijala u knjižnom prostoru sa četiri štaze, dakle super-tekst s obzirom na to što pojedine serije grafičkog materijala funkcionišu kao tekstovi. Ovaj super-tekst je čitljiv na osnovu različite grafičke — vizuelne strukture pojedinih tekstova — serija.

[Izbor materijala i prevod: Dejan Poznanović]